

- Kristiansen, Tore. 1991. *Sproglige Normidealer på Næstvedegnen. Kvantitative Sprogholdningsundersøgelser*. Upubliceret ph.d.-afhandling. Københavns Universitet.
- Labov, William. 1972. The Study of Language in its Social Context. I: J.B. Pride and Janet Holmes (ed.): *Sociolinguistics. Selected Readings*. Penguin Books:180-202.
- Labov, William. 1997. The Social Stratification of (r) in New York City Department Stores. I: Nikolas Coupland and Adam Jaworski (ed): *Sociolinguistics. A Reader and Coursebook*. St. Martin's Press:168-178.
- Ladegaard, Hans Jørgen. 1993. Sprogholdninger og sproglig adfærd hos skoleelever på Fyn. I: Mette Kunø og Erik Vive Larsen (udg.): 4. *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Århus:177-197.
- Lieberg, Mats. 1992. *Att ta staden i besittning. Om ungas rum och rörelser i offentlig miljö*. Lund.
- Ljung, Magnus. 1988. *Skinheads, hackers & lama ankor. Engelskan i 80-talets svenska*. Bokförlaget Trevi.
- Pedersen, Inge Lise. 2000. Ungdomssprog - dialekt eller register? En oversigt over nyere, især nordisk, ungdomssprogsforskning. I: *Nordlyd* No 28: 44-59.
- Quist, Pia. 1999. Unge, identitet og sprog. Operationalisering af identitetsbegreber i en empirisk undersøgelse. I: Kotsinas m. fl. (red): *Ungdom, sprog og identitet. Rapport fra et nettverksmøde*: 23-38.
- Retskrivningsordbogen, 2. udg., 1996.
- Trudgill, Peter. 1983. *On Dialect. Social and Geographical Perspectives*. Basil Blackwell. Oxford: 161-168.
- Trudgill, Peter. 1995. *Sociolinguistics. An Introduction to Language and Society*. Penguin Books 1983 (org. Pelican Books 1974).
- Trudgill, Peter. 1997. The Social Differentiation of English in Norwich. I: Nikolas Coupland and Adam Jaworski (ed): *Sociolinguistics. A Reader and Coursebook*. St. Martin's Press: 179-184.

Peter Widell og Mette Kunø (udg.):
8. *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*
Århus 2001

SÆTNINGS-, ORD- OG MORFEMKLASSER I DANSK SPROG. UDKAST TIL EN DIALEKTISK DANSK GRAMMATIK

Af Jørgen Chr. Bang & Sune Steffensen (Syddansk Universitet, Odense)

0. Præsentation

Texter bærer ikke mening og overfører ikke information, men er et meningspotentiale, et mennesskeligt formet udtryk, som mennesker i meddele-situationer prøver at forbinde meninger med – meninger, der kan forstås som nogenlunde fælles for deltagerne i meddele-situationen.

Med vores mest kærlige stemme kan vi sige "dumme svin" til hinanden, og vi kan både mene det kærligt og blive tolket som kærlige. Tilsvarende kan vi med den største kulde sige "hvor er du skøn" på en måde, der hverken er ment som eller bliver forstået som udtryk for nogen stor glæde ved at se den anden. Det er dog generelt vigtigt at bruge ord og vendinger, der er i og meddanner sunde forhold.

Hvad er da grammatik? På den ene side må konsekvensen af, at en given text ikke i sig selv udtrykker en given mening, være, at vi ikke kan opfatte grammatik alene som læren om textens indre dele, isoleret fra textens ydre relationer, herunder dens basale menneskelige og situationelle konstituentter. På den anden side er grammatik, eller grammatiske teorier og analyser, i sig selv ytringer, der konstitueres i og af mennesker i givne situationer.

Dermed deler den grammatiske teori og analyse grundvilkår med alle ytringer: En ytring er situationel og aldrig "meta-situationel." Derfor er den grammatiske teori, analyse eller beskrivelse ikke "meta-sproglig" – i hvert fald ikke mere metasproglig end alt sprog. At lave grammatik er en social handling med sociale implikationer.

Da en grammatik er en sproglig ytring i en given situation, så giver det mening at spørge: Hvad er da en ytring? Alle ytringer er potentielle *meddelelser*. Meddelelser mellem dem, der deler dem som meddelelser og bestemmer dem som meddelelser. Et host kan således være en meddelelse, hvis det er ment som sådan og tolkes som sådan, og således kan hostet forårsage, at den anden tier, taler, bliver eller går – alt afhængig af den situationelle tolkning, som de deltagende mennesker foretager.

Formålet med grammatiske aktiviteter må derfor være forbundet med samme *telos* som vore

andre sproglige aktiviteter, nemlig, at vi som "sprogbrugere, -skabere", som talende, lyttende, skrivende, læsende, tænkende personer samarbejder om at skabe sundere dialoger. En sund dialog forstår vi som en dialog, der bidrager til en mere fredelig, demokratisk og økologisk udvikling af og i forholdet mellem mennesker og mellem mennesker og omverden (jf. Jørgen Døør, *Moralske Meditationer*). Det betyder, at forskellige situationer implicerer forskellige grammatiske opmærksomheder, således at det, der grammatisk er vigtigt og meningsfuldt i én situation, er inderligt ligegyldigt og redundant i en anden. Ligeledes, at de grammatiske aktiviteter, der er gode og gavnlige i en situation, kan være destruktive i en anden.

Grammatik er og kan ikke være andet end et situationelt og dialogisk fænomen, og som alle andre situationelle og dialogiske fænomener forudsætter også de grammatiske aktiviteter, at vi er sensitive over for hinandens behov og intentioner, således at vi er mere opmærksomme på at møde og tolke hinanden i en fundamental venskabelig ramme end på at møde hinanden som censorer og kontrollanter, der skal finde og rette hinandens "fejl" som Big Brother eller broderens og søsterens vogter.

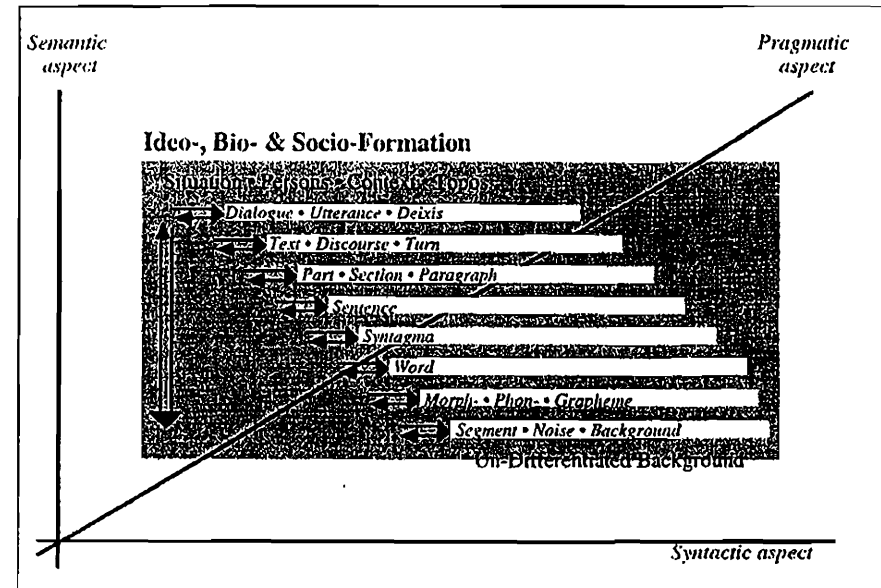
Når vi således som dialektiske lingvister, eller økologiske lingvister, deltager i lingvisters dialog om forståelse og formulering af dansk grammatik, så prøver vi at bidrage til en medforståelse af, at vores fælles opgave er at hjælpe hinanden og andre dansk-sprogsdannere af forskellig herkomst og baggrund og interesser til at blive bedre til personlig og social kommunikation. Målestokken for værdien af vores teori og beskrivelse er, om vi og andre bliver bedre til mere venlig og kærlig kommunikation indbyrdes og i vore øvrige livsforhold. Vores mål er således ikke at bidrage til maskiners kommunikation, og derfor er maskinel simulering ikke rammen for vore kategorier; det er alene menneskers hverdagsliv og hverdagssprog. Vores teorier og kategorier er ikke overbegreber over dansk sprog – er ikke forskrifter for korrekt dansk sprog – men derimod medbegreber i dansk sprog i forhold til dem, vi deler sprog med.

1. En dialektisk hierarki-model

I dette essay forsøger vi blot at skitsere en ramme for en dialektisk dansk grammatik, der netop har venskab og tillid som udgangspunkt. Dette udgangspunkt viser sig ved, at vi går ud fra, at hverken tekster eller sprog er selvbærende strukturer, men tegn og systemer af tegn, som mennesker bærer og danner mere og mindre fælles. Den virkelige artikulation og interpretation vil altid eksistere i dialektikken mellem det aktuelt mere private og personlige og det generelt mere offentlige og fælles. Personligt og mellemmenneskeligt domineres vore artikulationer og interpretationer af

forståelsen af hverandres intentioner med at dele sprog, mens interpretationerne i den offentlige diskurs mere domineres af juridiske, politiske og moralske kriterier (eller af *magt* af den ene eller den anden art), der afgør om den enes eller den andens tolkninger tæller mest og bør tælle mest.

I nedenstående model af et *Dialektisk Hierarki* (Model 1) er disse forhold illustreret ved hjælp af nogle velkendte lingvistiske termer.

Model 1: En Dialektisk Hierarki-Model

I modellen tager vi udgangspunkt i en forestilling om talens og skriftens helheder og dele som et hierarki af over- og underordningsforhold, som på mange måder svarer til den strukturalistiske forestilling. Men til forskel herfra går vi ud fra, at der består dialektiske relationer mellem niveauerne i hierarkiet, og at hele hierarkiet, såvel som dets enkelte dele og helheder, først og sidst og hele tiden er dialektisk konstitueret af de personer, der ytrer og forstår teksten og tekstens dele som helheder og dele i deres og andres kommunikation. Det er dialogens parter, der kender værdien af egne og andres tekstuelle og dialogiske artikulationer, identifikationer og interpretationer; den udenforståendes sproglige identifikation og interpretation er af mere tentativ natur, og det er fint nok, men fundamentalt en fremmedgørelse, hvis den af deltagerne og den udenforstående op-

fattes som "den korrekte identifikation".

Med den dialektiske hierarki-model *in mente* kan vi formulere følgende spørgsmål: Hvad er et ord? Hvad er en sætning? Hvad er et morfem? Og hvad er en text?

Overordnet siger vi, at et ord er et ord, når vi deler og husker det som et sådant, dvs. hvis vi fælles producerer, kommunikerer, konsumerer og identificerer det som et ord. Vi kan endvidere fremstille et ord som en helhed, hvor morfemer er dele af helheden. Tilsvarende kan vi om en sætning sige, at en sætning er en sætning, når vi forstår den som en sætning, og at en sætning er en helhed, hvor ord er dele af helheden. Også sætninger er dele af helheder, nemlig af tekster. Vi definerer en *text* som en *turn* i en dialog i en historisk situation dialektisk konstitueret af dialog-partnere, tid, sted og logikker samt omgivelser. En text er en individualitet konstitueret af dialogens konstituentier og af sproglige artikulationer i syntaktisk organisation. På den ene side er en text således defineret som en topisk enhed af større eller mindre udstrækning i tid og rum og med flere eller færre artikulationsdele og med samme deiktiske og mediemæssige relationer i hele textens forløb (fx samme taler eller forfatter og samme medium og samme deiktiske "zero-point"). På den anden side er en text defineret som et syntagma af syntagmer, hvor syntagmer kan være på forskellige niveauer i det dialektiske hierarki.

Med andre ord: Alt er dele og helheder, og *intet* er selvberørende helheder eller dele. Vi understreger, at der ikke er nogen mindstedele i sprog. Alle dele i sproget eksisterer igennem menneskers relaterende af disse dele til andre dele og til den kommunikative situation. Der findes ikke noget i en text eller i et sprog, der kan reduceres til at være en del af større text- eller sprogdele, hvis ikke denne klassifikation er skabt af de mennesker, der er del af en aktuel dialog. Eller med andre ord: De basale konstituentier for sprog er mennesker der deler ontologisk forståelse med henblik på at danne fælles forståelser. Sprog er ikke en ontologi, men en del af menneskets ontologi.

2. Ord - Klasser

Alle ord har det træk til fælles, at de identificeres som ord! Ligeledes har alle ord det til fælles, at de er *navne* på fænomener eller relationer i den sociale praxis. Argumentet herfor er, at det i bund og grund er vore erfaringer i og med den sociale praxis, der dialektisk determinerer vor sprogbrug (pragmatik), vores ordbetydninger (semantik) og principperne for vores text-dannelse (syntax).

Disse fællestræk ved alle ord gør, at vi med en vis ret kan sige, at der findes én ordklasse,

nemlig klassen af samtlige individualiteter, som mennesker i en social praxis identificerer som ord. Omvendt kan vi hævde, at der findes et uendeligt antal ordklasser. Således er vi som oftest i stand til at identificere forskellige individualiteter i en text som ét ord, til trods for at de er ytret af forskellige mennesker, med forskellige udtaler og betoning, og måske endda forskellige betydninger i de givne sammenhænge. Vi kan altså kategorisere alle disse forskellige udtryk som ét ord, uanset at sjællænderen eller arbejdsgiveren eller manden bruger og udtaler det lidt anderledes end jydten eller arbejdstageren eller kvinden, der igen ikke siger og mener helt det samme som fynboen eller den arbejdsløse eller barnet. Imellem disse yderpositioner, én og uendelig, har vi så et ual af forskellige og lignende ordklassifikationer, der hver især har forskellige implikationer og forskellige forhold til grammatiske traditioner. Traditionelt regner danske grammatikere (fx Diderichsen 1946, Mikkelsen 1894 og 1911 og Hansen 1977) med en 10-11 ordklasser, hvis primære *raison d'être* synes at være deres ophav i en græsk-latinsk grammatisk tradition. Viggo Brøndal (Brøndal 1928) skabte et strukturalistisk bud på en "logisk" ordklassifikation, hvilket der kom et interessant, smukt og helt igennem verdensfjernt system ud af. (I parentes bemærker vi, at Diderichsens forsøg på at incorporere Brøndals teori i ordklasse-fremstillingen i EDG mildt sagt virker mindre gennemtænkt og praktisk, jf. Steffensen 2001, kap. 2).

Vi definerer en *klasse* som en helhed af individualiteter, hvor alle individualiteter står i samme modsætningsforhold til andre klasser. Modsætningsforholdet er dermed defineret som en relation mellem forskellige klasser. Fx er den sociale klasse subjekt-klassen – Marx' kapitalist-klasse – defineret ved, at medlemmerne af klassen står i samme sociale modsætningsforhold til middel- og objekt-klassen (Marx' arbejderklasse). Tilsvarende kan en ordklasse defineres ved, at medlemmerne – ordene – står i samme modsætningsforhold til andre ord af samme og andre klasser. Lige så vel som det sociale modsætningsforhold ikke kan defineres idealistisk, men kun eksisterer i et konkret samfund og i en konkret social praxis, således skal også ordklasserne defineres ud fra deres real-eksistens i en textuel sammenhæng. En ordklasse-definition er således kun interessant i relation til *text-konstitutionen*, og da vi tidligere har beskrevet sætningen som en helhed, som ord er dele af, så er sætningens konstitution en dialektisk konstituent for ordklasse-definitionen. Ud fra denne ramme – sætningens konstitution – definerer vi fire ordklasser: Navne (eller nominer), verber, prædikatorer og relatorer (henholdsvis forkortet N, V, P og R).

Enkeltord fra hver af disse fire ordklasser kan *alene* konstituere en text, jf. følgende fiktive dialog (for to personer), der består af seks tekster, "turns": "Gå!" "Mig?" "Ja!" "Nu?" "Ja!" "Dødbider!" Disse seks tekster består hver især af ét ord, nemlig henholdsvis et verbum, et nomen (*pro-*

nomener er både af nominal-kategorien og relator-kategorien), tre relatorer og nok et nomen. Vi ser intet dialogisk grundlag for at skelne mellem den første text som en sætning og de øvrige texter som "sætningsemner." En sådan skelnen synes mere at være forankret i en formal-definition af sætningen, hvor det finitte verbum har en umotiveret særstatus, mens vi definerer en sætning ud fra et modsætningsforhold mellem ordklasserne. Hverken verbet eller noget andet ord (nogen anden ordklasse) siger noget i sig selv, men kun i en konkret dialogisk sammenhæng. Derfor er der hverken mere eller mindre underforstået i imperativ-sætninger end i indikativ-sætninger og sætningsemner. Ud fra disse ét-ords-texter kan vi naturligvis ikke skelne mellem ordklasser, for der er intet modsætningsforhold i texterne. Det er der først i det øjeblik, vi opererer med texter med mere end ét ord.

Det prototypiske eksempel på en sådan fler-ords-helhed er sammensætningen af et nomen og et verbum: "Jeg spiser", "Kongen lever", "Ånder han?". Der kan være semantiske og pragmatiske grunde til, at ét nomen ikke er nok til at udtrykke relationerne i den sociale praxis, og i så fald kan flere nominer indgå i fler-ords-helheden: "Jeg spiser isen" og "jeg giver dig osten." I alle tilfælde indgår N og V i en dialektisk relation, dvs. de konstituerer den helhed, som Jespersen og Diderichsen kaldte en *nexus*, og som vi med en lidt anden optik også kalder en *sætning*. Vi definerer altså en sætning ud fra modsætningsforholdet mellem et nomen og et verbum, der på dansk er kendetegnet ved at stå i umiddelbar sam-berøring (syn-tax). Disse to størrelser står således i et gensidigt *prædikations-* og *relationsforhold*, ligesom alle syntagmer er helheder, der består af dele i et gensidigt prædikations- og relationsforhold, både på text-, sætnings-, ord-, og morfem-niveau.

Et gensidigt prædikationsforhold er et forhold, hvor hver del *udsiger* noget om helhedens øvrige dele, således at verbet udsiger noget om nomenets handlinger, tilstande, følelser, etc., og hvor subjektet siger, *hvem* der kan befinde sig i – eller affinde sig med – disse tilstande, handlinger m.m. Vi ser således en større fornøft i megen grammatisk skolepædagogik end i mange grammatiske skoledannelser; fx er gensidigheden som princip eksplicit tilstede i de velkendte skole-spørgsmål: "Hvem gør noget? Hvad gør han/hun/den/det/de?," hvorimod grammatikere, der (med Crystals ord) opererer med en "two-part analysis in which all obligatory constituents other than the SUBJECT are considered together [as a predicate]" (Crystal 1997:303), overser, at al sprog – selv subjekter! – helt fundamentalt siger noget om noget.

Et gensidigt relationsforhold er et forhold, hvor hver del dialektisk determinerer helhedens øvrige dele, såvel syntaktisk (intra-textuelt), semantisk (inter-textuelt) som pragmatisk (extra-textuelt), jf. Bang & Døers *Triple Model of Text Relations*, som blev præsenteret på MUDS3 (Bang & Døer 1991). I "Eva giver Adam æblet" bestemmer hver del således de øvrige deles semantiske og pragmatiske tolkningspotentialer, hvorved der skabes basis for en situationel tolkning af udsagnet.

Udover det gensidige prædikations- og relations-forhold mellem N og V kan der i sætningen optræde *extra-relatorer* og *extra-prædikatorer* (eller blot: relatorer og prædikatorer). Det er stør-

Model 2: *Triple Model of Text Relations*

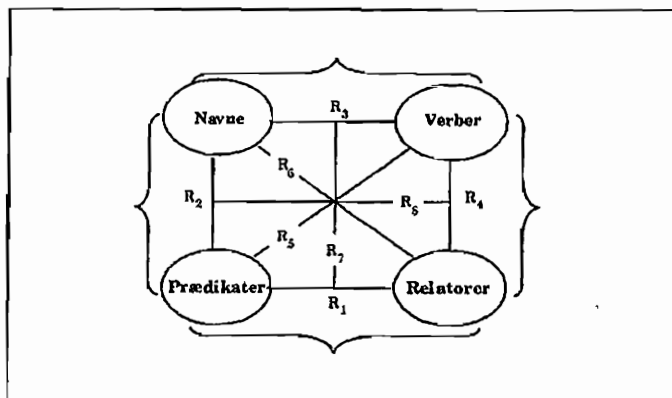
Dimension of reference	Dominating reference	Reference to
Lexical	Inter-textual	COText social & individual } lexicon & grammar
Anaphoric	Intra-textual	INText cataphoric (forward) anaphoric (backward) symphoric (simultaneous)
Deictic	Extra-textual	CONText C-prod } Persons C-comm } Time C-cons } Place C-derived } Logics

C-prod = the context of the producer(s)
C-comm = the context of the communicator(s)
C-cons = the context of the consumer(s)
C-derived = the context of the recontextualizer(s)

relser, der ekspliciterer de prædikative og relationelle egenskaber ved og mellem nomener og verber. Fx kan Adams status som *modtager* i "Eva giver Adam æblet" ekspliciteres ved at indføre extra-relatoren 'til': "Eva giver æblet *til* Adam." Tilsvarende kan Evas attributter ekspliciteres med en extra-prædikator: "Den *smukke* Eva giver Adam æblet." Også verbet kan extra-prædikeres: "Eva giver *smukt* Adam æblet." Generelt gælder det for prædikatorer, at de deiktiske forhold er uændrede af extra-prædikationen. Det er således den samme Eva og den samme given æbler, men extra-prædikatoren forandrer sætningens *modalitet*, dvs. måden hvorpå de pragmatiske subjekter forholder sig til hinanden, til det sagte og til den sociale praxis.

Som tommelfingerregel regner vi som *relatorer* ord, der ikke kan bøjes ('ikke', 'kun', 'nu', 'der', 'der', 'når', 'hvis', 'fordi' etc.). Af eksemplerne kan man se, at relatorer både fungerer intra-, inter- og extra-textuelt, konjunktionelt, modalt og deiktisk. Ligeledes har også flexiver i en vis forstand relator-funktion, jf. Jørgen Chr. Bangs essay *Flexiver som Relatorer* (1995). Som *prædikatorer* regner vi ord, der kan kompareres (fx 'smuk', 'meget', 'lykkelig', etc.), og altså både ad-verbelle og ad-nominelle (ad-jektiviske) prædikatorer. Vi undgår med denne distinktion den traditionelle *waste basket*-kategori biord(sled) (jf. EDG:73ff.), idet vi altså ikke regner med "adjektiver med adverbial funktion" (jf. EDG:180), udover de to "logiske": "adjektiver med adjektivisk funktion" og "adverbialer med adverbial funktion." Vi har prædikatorer, der har en dominerende prædikativ funktion, og vi har relatorer, der har en dominerende relationel funktion. Vi minder om, at også Brøndal på lignende vis opnår en meget mere tilfredsstillende definition af ordklassen *adverbier*.

Løvrigt kan prædikatorer både stå prædikativt til nomener, til verber, til andre prædikatorer samt til nominal-verbal-helheder (jf. Steffensen 2001, kap. 9). Tilsvarende kan relatorer stå extra-relationelt til ord af alle fire ordklasser samt til helheder bestående af ord fra flere ordklasser. Vi opstiller de fire ordklasser, som vi opererer med, i en matrix med fire kategorier:

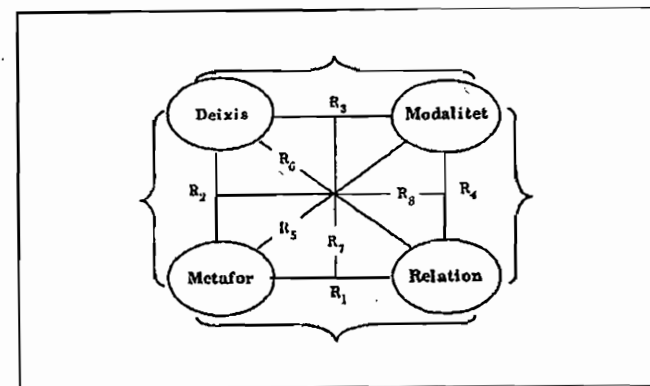
Model 3: En Dialektisk Ord-Klasse-Matrix

3. Funktioner

En af pointerne ved den her præsenterede ordklasse-teori er, at ordklasse-identifikation grundlæggende er en *funktionel* identifikation, dvs. en identifikation af de enkelte ords og ord-helheders

funktion i en levende dialog. Der er en dialektisk relation mellem sætnings-funktion og ordklasse, således at fx verber prototypisk som oftest står verbalt (eller: finit verbalt), hvilket markeres med morfemet '-er'. Tilsvarende står nominer prototypisk nominalt, og prædikatorer prædikativt. Men under givne semantiske og pragmatiske omstændigheder kan verber både stå nominalt og prædikativt, hvilket også markeres morfemisk (jf. Steffensen 2001): "Jeg prøver *at skrive*" (hvor 'at skrive' står som objekt til 'prøver', dvs. som et nominalt sætningsled) og "Den *skrivende* mand sender de *skrevne* breve" (hvor 'skrivende' og 'skrevne' står som prædikator til henholdsvis 'mand' og 'breve'). Tilsvarende markerer morfemet '-s' i "jeg så mandens bil," at 'mandens' har prædikativ funktion, dvs. ordet står bestemmende til 'bil'. Om man så foretrækker fx at tale om verber med prædikativ funktion ('skrivende' og 'skrevne') eller rask væk om prædikatorer, det kommer an på formålet med analysen og fremstillingen.

Det lader altså til, at forholdet mellem ordklasser og sætningsklasser er dialektisk, og da forholdet mellem ord- og sætningsklasse er morfemisk markeret, så er forholdet mellem morfem-, ord- og sætningsklasser dialektisk. Disse bestemmelser af morfem-, ord- og sætningsklassernes dialektik er i en vis forstand mere intra-textuelle, hvorved det bliver interessant at spørge til morfemernes, ordenes og sætningernes inter- og extra-textuelle relationer. Her opererer vi med nok en matrix, nemlig en matrix over morfemers, ords og sætningers inter- og extra-textuelle funktion:

Model 4: En Dialektisk Funktions-Matrix

Vi tager her udgangspunkt i fire funktioner, som vi regner som konstitutive for enhver sproglig artikulation – enhver sproghandling – og dermed for ethvert sprogligt segment. For at sproget kan skabe betydning, dvs. for at sproget gør en intentionel forskel i en social praxis, så må det nødvendigvis have en referentiel funktion, dvs. en deixis-funktion: Enhver sproglig individualitet referere til den sociale praxis, hvori det optræder. Derudover er enhver sproglig individualitet kendetegnet ved at være yttret af nogen (sproget er nemlig altid nogens, *pace* Løgstrup), hvorfor det nødvendigvis udtrykker personers måde at forholde sig til sig selv, hinanden og omverden. Dette er fundamentalt en *modalitets-funktion*. Når vi taler, trækker vi på vore lingvistiske erfaringer fra andre situationer, som vi husker eller har for vane. Vi forstår ikke sprog ud fra et "indbygget" eller et i os iboende semiotisk system, men på baggrund af vore tidligere erfaringer med sprog og livssammenhænge. Hvis jeg ikke forstår "arbor", skyldes det ikke, at jeg er fejl-kodet, men at jeg og mine omgivelser altid har kaldt det "træ," og at beskrive det som et systemisk træk – eller som en *sprogkode* – er i fundamental forstand fremmedgørende, fordi den beskrivelse fortrænger vore menneskelige egenskaber til fordel for en maskinel beskrivelse (jf. Steffensen & Bundsgaard 2000:23f.). Udover disse tre regner vi med en fjerde, nemlig en relationel funktion, idet vi naturligvis må kunne explicitere, hvordan den enkelte sproglige individualitet forholdes til andre ytrede sproglige individualiteter.

Vi går på den ene side ud fra, at hver eneste individualitet er karakteriseret ved hver af disse funktioner, således at der fx ikke findes "rene" deixis-ord. På den anden side går vi ud fra, at der nødvendigvis eksisterer et dominans-forhold, således at visse individualiteter i visse sammenhænge mere er domineret af én funktion end en anden. Disse dominans-forhold kan vi illustrere ved at henvise til Diderichsens sætningsskema (EDG:186). Overordnet har dette skema fire felter: "Forbinderfelt – Fundamentfelt – Neksusfelt – Indholdsfelt." I forhold til vores funktions-matrix kan dette beskrives således, at den relationelle funktion dominerer "forbinderfeltet," idet sætningens inter-textuelle forhold expliciteres her; i "fundamentfeltet" dominerer den deiktiske funktion, idet fundamentfeltets indhold skal være bekendt for dialogparterne for at foretage en sensitiv interpretation; i "neksusfeltet" dominerer modalitets-funktionen, idet det er her, at verbet markeres for tempus og modalitet ("Jf. afsnittet "Tense as a modality" i Lyons 1977 og kap. 7.2. i Steffensen 2001), ligesom så centrale modalitets-relatorer som 'kun', 'ikke', 'nok' etc. optræder i neksus-feltet (på "lille a"); sluttelig domineres "indholdsfeltet" af den metaforiske funktion, idet der her optræder den "nye information," som for at danne betydning i dialogen nødvendigvis må trække på vore sproglige erfaringer fra tidligere situationer. I sætningen "Og ham dér er en

mand" er 'en mand' en semantisk oplysning, som vi kun kan forstå, hvis vi har erfaringer med, hvad en mand er. Derudover ser vi i dette eksempel alle fire funktioner: Det relationelle 'og', det deiktiske 'ham dér', det modale 'er' og det metaforiske 'en mand'.

4. Afrunding her

Af tekniske og pladmæssige grunde bringer vi ikke her vores analyseeksempler af "Den grimme Ælling" og Årsstenens runeindskrift, som vi snarest vil publicere i anden sammenhæng. Vi inviterer interesserede "abonnenter" på ELI-gruppens videre udviklinger af dialektiske og funktionelle grammatikker til at henvende sig til os fx via vore e-mailadresser - og gerne med kommentarer og spørgsmål til det her præsenterede:

sunestef@language.sdu.dk eller bang@language.sdu.dk

Litteratur

- Bang, Jørgen Chr. & Døør, Jørgen (1985-1998): *Sprogteori* I-IX. Odense: Nordisk Institut, Odense Universitet.
- Bang, Jørgen Chr. & Døør, Jørgen (1991): "Fragmenter af en text og en textteori – syntaktisk, semantisk og pragmatisk analyse af 'Fars'." I: Kunøe, Mette & Larsen, Erik Vive (red.): 3. *Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Århus: Aarhus Universitet.
- Bang, Jørgen Chr. (1995): *Flexiver som Relatorer*. Odense: Center for Nordiske Studier, Odense Universitet.
- Brøndal, Viggo (1928): *Ordklasserne: Partes orationis. Studier over de sproglige Kategorier*. København: Gad.
- Crystal, David (1997): *The Cambridge Encyclopedia of Language*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.
- Diderichsen, Paul (1946): *Elementær Dansk Grammatik*. København: Gyldendal.
- Døør, Jørgen (1998): *Moralske Meditationer*. Odense: Institut for Sprog og Kommunikation, Odense Universitet.
- Hansen, Erik (1977): *Dæmonernes Port*. 2. udg. 1980. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lyons, John (1977): *Semantics* 1-2. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mikkelsen, Kristian (1894): *Dansk Sproglære*. København: Lehmann & Stages Forlag.
- Mikkelsen, Kristian (1911): *Dansk Ordføjningslære*. København: Lehmann & Stages Forlag.
- Genudgivet 1975 af Erik Hansen, Ole Tøgeby, Otto Glismann & Lars Heltoft. København: Hans Reitzels Forlag.
- Steffensen, Sune & Bundsgaard, Jeppe (2000): "The Dialectics of Ecological Morphology – or the Morphology of Dialectics." I: Bundsgaard, Jeppe & Lindø, Anna Vibeke (ed.) (2000): *Dialectical Ecolinguistics*. Odense: ELI Research Group, Odense University.
- Steffensen, Sune (2001): *De danske verbers morfologi(er)* I-II. Upubliceret afhandling; udkommer senere som *ELI Working Paper No. 3*. Odense: Odense Universitet.